

SEGUINT LES PETJADES DE PICASSO

per Eduard Pons i Prades

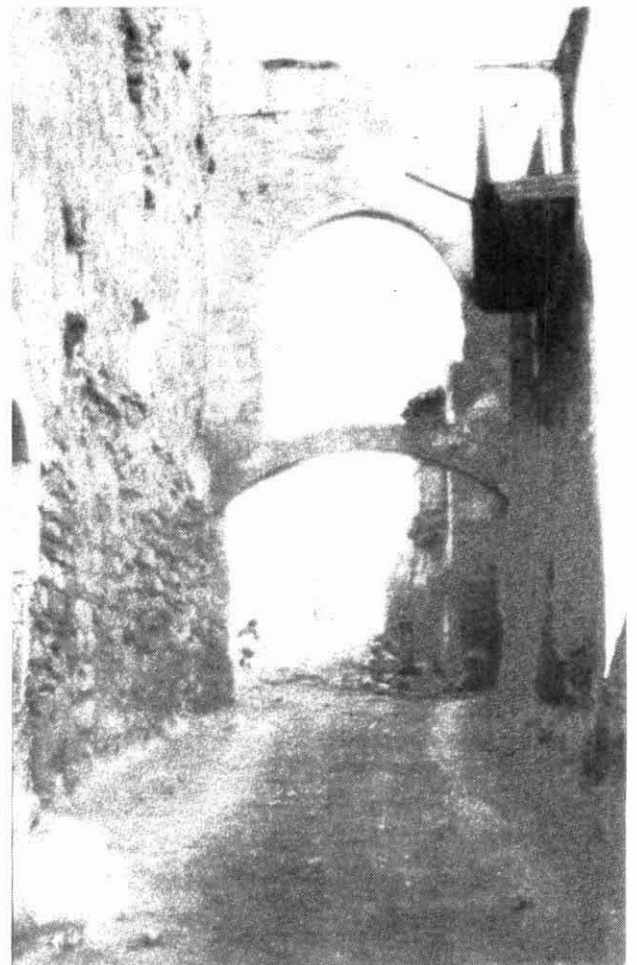
Quan vaig començar la meua investigació en torn a la vida de Pablo R. Picasso, a finals de la primavera de 1989, aviat hem vaig adonar de l'immens treball amb el que m'hauria d'enfrontar. Potser això es deu a que habitualment, com historiador, practico a tot hora la Història Oral, des de fa un quart de segle.

Com és sabut, la nostra feina consisteix a visitar el lloc/escenari dels fets -motiu d'investigació- per a recollir tota mena d'informació, testimonis i documents gràfics i fotogràfics. I no abandonar la investigació, in situ, fins tenir la certesa que ja no és pot descobrir cap indici més per perfilar la reconstrucció dels fets.

En el cas de Picasso -i el nostre projecte de telesèrie- la enquesta «in situ» s'imposava des dels primers moments. Per altra part, recordàvem les paraules de Cézanne, un dels pintors francesos que més admirava Picasso. Deia que ell «abans de pintar la naturalesa, com font d'inspiració, necessitava conèixer ben bé el substracte geològic del lloc escollit». Més tard, quan varem fer el llistat dels «llocs picassians», sorgiren més de cinquanta ciutats i pobles de França, d'Espanya i de Catalunya, es confirmà la primera impressió: s'ens presentava una feina poc corrent.

Des de Màlaga a París, passant per La Corunya, Barcelona i Madrid. Des de la Costa Blava a la Ciutat Eterna, amb breus incursions per Holanda, Suïssa, Polònia, la Gran Bretanya i la costa atlàntica francesa. I els seus dos castells: el de Boisgeloup, al nord de París i el de Vauvenargues, al cor de Provença. Sense oblidar el triangle màgic: Ceret, al Rosello, Cadaqués, a les costes de l'Alt Ampurda, i Gosol, al peu de la Serra del Cadí. Amb escapades a Perpinyà, a Cotlliure i a Banyuls de la Marenda, on va

conèixer a l'escultor Arístides Maillol i a un xicot atemany que visitava el seu estudi: Arno Brecker. Aquest jove escultor -Brecker- assumiria un paper molt important -durant l'ocupació de França pels alemanys, 1940/1944- protegint a Picasso. Una protecció deguda a l'admiració pel pintor andalusí; una protecció que mai Picasso va sol·licitar de ningú. Ni quan va matar-se per ajudar als seus compatriotes, els exiliats republicans, el 1939, ni quan s'encarrassà per salvar jueus -fent front a la terrible Gestapo- del 1940 al 1944.

Accés al carrer del Castell on Picasso residí en la seva primera estada

Per tots aquells llocs sorgiren també noms propis d'amics: els dels poetes francesos Max Jacob i Apollinaire; els dels pintors Matisse i Braque; els dels surrealistes Breton i Pèret. I els dels seus companys: els pintors Isidre Nonell, Juan Gris, Ginés Parra i una dotzena més, tots els de l'Escola Espanyola de París; els escultors Manolo Hugué i Juli González. I el seu gran amic Manuel Angeles Ortiz, pintor granadí. I una curulla relació de dones: les legítimes, les amants i les models, que foren totes un estímul pel treball de l'infatigable pintor andalús. I tres d'elles li donaren quatre fills: Paulo, Maya, Cluade i Paloma. I no oblidem el seu fidel «marchand», l'alemany Kahnweiler i al recopilador fotogràfic de la seva obra pintada, el grec Zervos. Malgrat tot, encara quedaran en el més complet anonimat alguns amics dels moments més difícils: els botiguers i els bodeguers, el forner o la rentadora, que li fiaven el menjar, la beguda i altres serveis. I els seus amics circumstancials de la bohèmia: els artistes del Cirque Medrano, els anarquistes francesos i espanyols i els gitans universals, gent envers els quals Picasso sentia, junt a d'altres poetes, com Eluard i Alberti, una especial inclinació i afecte. Des dels seus primers passos per Espanya i França, els catalans prengueren en amistat a Picasso: Sabartés -el seu fidel secretari-, i Manel Pallarès. Aquest fou el seu amic més vell: gairebé tres quarts de segle de relacions obertes, tant en el pla personal com en l'artístic. I germanat amb el nom de Pallarès, el del seu poble: Horta de Sant Joan, o Horta d'Ebre, com el batejà el propi Picasso, el 1898.

El poble d'Horta es troba a la comarca de la Terra Alta, als confins del Monts Universals, i té la particularitat d'haver acollit a Picasso dues vegades: en 1898, quan el pintor encara no tenia 17 anys i en 1909, acompanyat per Fernand Olivier, quan començava a fer-se un nom a París. La primera vegada, al juny del 1898, Picasso acabava de tornar de Madrid i quan va conèixer a Pallarès -que també estudiava Belles Arts a Barcelona- la seva salut trontollava de debò. La seva família i els amics més íntims estaven molt alarmats per l'estat físic i moral del jove Picasso.

Pallarès, persuasiu i enèrgic a la vegada, li va dir: «Escolta Pablo, tu vens amb mi a passar l'estiu al meu poble i ja veuràs com la meua mare, amb els brous de gallina et tornarà la vida... Horta és un poble de muntanya, molt sa,

on també podem pintar, perquè la meua terra és un autèntic Paradís Terrenal, ja veuràs...» Diuen que Picasso -amb la sorna que el caracteritzaria tota la vida tota la vida- respongué: «Bé, com m'ho pintes tan bé, ja podem tocar el dos quan vulguis». Tot això, i d'altres detalls que passo per alt, per no allargar massa aquest escrit, em vaig decidir fer la primera visita als «llocs picassians» d'Horta. L'estada inicial, pel juny del 1898, fou de quatre dies. La segona, pel setembre del mateix any -quan es celebrava la Festa Major- es va allargar gairebé una setmana. Total: deu enriquidores i meravelloses jornades, que vaig dedicar a recórrer els carrers, els camins i viaranyes, les cases de camp -el Mas de Quiquet i el Mas de la Franqueta-, i varies coves. Vaig parlar amb gent de totes les edats. Algunes persones tenien records dels pares i dels avis, que avien conegut a Picasso i a Pallarès. Recollint, fins i tot, els més ínfims testimonis, lligant-los els uns als altres -perquè la memòria del poble és incalculable i fideligna-; fent un munt de fotografies de tots els llocs on Picasso havia posat els seus ulls, tractant de reproduir -als nostres ulls- les velles impressions picassianes... Ja sigui la bella i encisadora panoràmica del poble -la perspectiva aèria d'Horta és un autèntic llenç cubista-, des dels angles i de les distàncies més variades. Fixant els impressionants turons i les misterioses muntanyes poblades de boscos impenetrables -al menys pels forasters-, on tots els misteris i llegendes i han fet el niu. I els riuets -com el que voreja el Mas de la Franqueta-, i rierols, amb unes aigües nítides que son com el contracant de l'irisat concert dels ocells.

Aquest espectacle -estàtic i canviant a la vegada- tingué que esperonar, profundament, la sensibilitat del jove Picasso. Ens atrevírem a afirmar que mai més el pintor andalús encaixaria una sotragada tant forta com la d'Horta, quan hi aplegà per primera vegada. Fins i tot: on va néixer -com assenyala tan oportunament el nostre amic Palau i Fabre- «la humanització del cubisme».

En una paraula: tot el que vaig veure, fotografiar, escoltar i sentir, hem confirmat plenament el que li digué Pallarès a Picasso, la primavera de 1898: «La meua terra és com el Paradís Terrenal». Paraules que el propi Picasso subratllaria, tot al llarg de la seva vida, amb la famosa afirmació: «Jo, tot el que sé ho vaig aprendre a Horta».